

K44.887  
2

ნ ჩობოვაძე

საქართველოს  
საბავშვო ბიბლიოთეკა

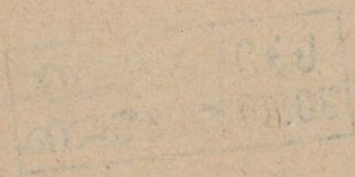


ქუჩოკი  
ლესელიძე

ი. როგოვაძე

კ 44887  
2

# ქართული ლესაღიძე



გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“  
თბილისი - 1975



14.213 (C. 922. 4)



615.8(C 41)  
615.838(47.922)  
ჩ 767

ესელოძე (პუხოძე)

ბროშურაში განხილულია კურორტის მოკლე ისტორიული ცნობები, მოცემულია ფიზიკურ-გეოგრაფიული და კლიმატური დანასიათება. განმარტებულია ჰაერის, მზის აბაზანების და ზღვაში დოზირებული ბანაობის წესები. ჩამოყალიბებულია ბავშვთა სანატორიუმ „ტალაში“ მკურნალობის ჩვენებები და წინააღმდეგჩვენებები. ბროშურის ბოლოს მოყვანილია მახლობელი კურორტებისა და ღირსშესანიშნავი ადგილების დათვალიერების საექსკურსიო მარშრუტები. ბროშურა განკუთვნილია მკითხველთა ფართო მასებისათვის.

სკეპ-2000  
შემოწმებულია

50101--159

ყ \_\_\_\_\_ 75

M 601(08) — 75

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“. 1975

1613

-5

კურორტი ლესელიძე მდებარეობს შავიზღვისპირეთის ერთ-ერთ ულამაზეს ადგილას, მდინარე ფსოუს ხეობაში; გაგრიდან დაშორებულია 18 კილომეტრით, ხოლო ადლერიდან — 9 კილომეტრით. ოთხი კილომეტრის სიგრძის დაბლობი, რომელზედაც დასახლებული კურორტი იმყოფება, წარმოიშვა მდინარეების ფსოუს, ხოყუბისა და ლაბსტას ნალექებისაგან. აღმოსავლეთით მდებარეობს სოფ. განთიადი, დასავლეთით — სოფ. ვესიოლოე და მდ. ფსოუ (აფხაზეთის ასსრ საზღვარი რსფს რესპუბლიკასთან მდ. ფსოუზე გადის), სამხრეთით — შავი ზღვა, ჩრდილოეთით და ჩრდილო-აღმოსავლეთით — მონასტრის ქედის გორაკები, რომლებიც აგეფსტის, არაბიკის, ძიხრის, აიბსგის, ახ-აგის მალალ მთის მასივებს უერთდებიან, რომელთა მწვერვალები 2000—3200 მ აღწევს ზღვის დონიდან. ამ მთების ზოგიერთ ხეობას საცალფეხო ბილიკები მიჰყვება, რომლებითაც ლესელიძიდან ჩრდილოეთ კავკასიაში შეიძლება გადასვლა.

შემოდგომაზე თვალს ხიბლავს მთების დიდებული სანახაობა, როცა მათი ფერდობები, წიწვიანი და ფოთლოვანი ხეები ზურმუხტოვან-მწვანე და ოქროსფერ-ყვითელი ფოთლებით დაიფარება, ხოლო გაშიშვლებული მწვერვალები თვალისმომჭრელი თეთრი თოვლის ჩაფხუტით შეიმოსება. კიდევ უფრო მშვენიერი სანახავია ამ მთებიდან ხეობები გაზა-



...დღეებში, როცა თვალწინ იშლება  
 ...ავილების ლამაზი ხალიჩის მომხიბლავი სურათ-  
 ...ზღვის უსაზღვრო სივრცე.

...პირეთის ეს ლამაზი კუთხე, სადაც თბილი, ნო-  
 ...ოპიკული კლიმატი და ნოყიერი ნიადაგია, დიდი  
 ...იპყრობდა ადამიანის ყურადღებას და ოდითგანვე და-  
 ...ახლებული იყო. მახლობელ გამოქვაბულებში ნაპოვნი არქე-  
 ...ოლოგიური ნივთები მოწმობენ, რომ აქ მრავალრიცხოვანი  
 პირველყოფილი ტომები სახლობდნენ. პრის ცნობები, რომ  
 ბერძნებმა ჯერ კიდევ ჩვენს ერამდე 500-იან წლებში დაი-  
 წყეს დასახლება შავი ზღვის სანაპიროზე. ამ პერიოდში და-  
 არსეს მათ კოლონიები პონტოს (შავი) ზღვის სანაპიროზე —  
 გაგრაში, ბიჭვინთაში, ლიხნაში, ანაკლიაში, დიოსკურიასა და  
 სხვა ადგილებში.

ბერძნების შემდეგ რომაელები გაბატონდნენ შავი ზღვის  
 სანაპიროზე. 1829 წლამდე კი ოსმალეთი ფლობდა შავიზღვის-  
 პირეთს. ხანგრძლივი ომების შემდეგ აღრიაპოლის ხელშეკრ-  
 ულების თანახმად იგი რუსეთის იმპერიის ხელში გადავიდა.  
 1837 წელს რუსეთის ჯარები გამაგრდნენ შავიზღვისპირეთში  
 სოხუმსა, გაგრასა და ადლერს შორის.

ახლანდელ ლესელიძეში მეფის რუსეთის დროს უღრანი  
 ტყეებით დაფარული გაუვალი ჭაობები იყო. აქ ხარობდა  
 სხვადასხვა ჯიშის ხე: მუხა, იფანი, რცხილა, თელა, ჭადარი,  
 წაბლი, ხურმა, წყავი, შვინდი, სოჭი, წიფელი, წითელი ხე და  
 სხვ.

1883 წელს აქ ბალტიისპირეთის მხრიდან გადმოსახლდნენ  
 უმიწაწყლო ესტონელები (43 კომლი). ისინი სახლდებოდნენ  
 შემადლებულ ადგილებში (მახლობელ გორაკებზე), ცდილობ-



დნენ გასცლოდნენ დაბლობებს, სადაც მალარია მძვინვარებდა. ესტონელებმა თავის დასახლებას უწოდეს სელმა, 1889 წელს ლუთერანულ ეკლესიაში გადმოსახლებულთა ბავშვები სათვის გაიხსნა დაწყებითი სკოლა, სადაც ესტონურ და რუსულ ენებზე ასწავლიდნენ. ესტონელები მისდევდნენ მიწათმოქმედებას, მებოსტნეობასა და მესაქონლეობას.



სურ. 1. მდ. ფსოუს ხეობა.

ახალმოსახლეთა ჩამოსვლამდე ამ ადგილებში სახლობდნენ აფხაზები, ქართველები, სომხები, მოლდაველები და სხვ. აფხაზეთში გზატკეცილი გაიყვანეს 1891—1892 წლებში.

111  
მანამდე აქ იყო მხოლოდ საურმე გზა, მიმოსვლის ძირითადი საშუალება — ურემი, რომელშიც ხარ-კამეჩს აბამდნენ.

1902 წ. მიწათმოქმედების მინისტრმა ა. ს. ერმოლოვმა, რომელიც მაშინ შავიზღვისპირეთის დასახლებასა და ათვისებას ხელმძღვანელობდა, აღლერიდან 9 კილომეტრზე გავრის მიმართულებით (სოფლებს ვესიოლოე და პილენკოვოს შორის) შეიძინა მამული, რომელსაც მისი სახელი — ერმოლოვი ეწოდა. ძველ მკვიდრთა გადმოცემით იგი აქ თავისი მამულის და მის გარშემო სოფლების გაშენებას აპირებდა. მომავლისათვის კი განზრახული ჰქონდა პატარა ქალაქის დაარსება, რომლისთვისაც „ნოვგოროდი“ (ახალი ქალაქი) უნდა ეწოდებინა. ქუჩები უკვე დაგეგმილი იყო, მაგრამ ერმოლოვმა ხორცი ვერ შეასხა თავის განზრახვას, რადგან პირველმა მსოფლიო ომმა შეუშალა ხელი.

დიდი სამამულო ომის შემდეგ დაბა ერმოლოვსკს ლესელიძე დაერქვა; სახელმოხვეჭილი ქართველი მხედართმთავრის კონსტანტინე ლესელიძის პატივსაცემად. იგი აქ ხელმძღვანელობდა მთის გადასასვლელების გერმანელ დამპყრობელთაგან დაცვის ოპერაციებს;

კურორტ ლესელიძის აღმოსავლეთით მდებარეობს განთიადი, რომელიც ლესელიძეს შეუერთდა. დასავლეთით განთიადს ესაზღვრება ლესელიძე, აღმოსავლეთით მთის მდინარე, რომელსაც ორი სახელწოდება აქვს — ცანდრიპში და ხაშუბსე (პირველი სახელწოდება აფხაზურია, მეორე — ჩერქეზული), ჩრდილოეთით — მონასტრის ქედის კალთები, სამხრეთით — შავი ზღვა. უძველეს დროს ამ ადგილს აფხაზები ცანდრიპშს უწოდებდნენ. იგი მსხვილი დასახლებული პუნქტი

ტი და ჩრდილო-დასავლეთ აფხაზეთის ნავსადგური იყო. მე-  
ცხრამეტე საუკუნის შუა წლებამდე აქ სახლობდა აფხაზი ტო-  
მი საძი. ამ სოფელში იყო აფხაზი ფეოდალის ცანბას მამული,  
რომლის სახელი დაერქვა სოფელ ცანდრიპშს.

1867 წელს აქ დაარსდა პატარა რუსული სოფელი, რომელსა  
საც პილენკოვო ეწოდა (შავი ზღვის ოლქის უფროსის, გენე-  
რალ პილენკოს სახელი). ძველად VI—VII საუკუნეებში აქ  
ტაძარი აუშენებიათ, რომლის ნანგრევები დღემდე შემორჩა.  
მნახველს აოცებს ტაძრის სიდიდე და მისი არქიტექტურული  
გაფორმება.

კურორტ ლესელიძის კლიმატი გაგრის ჯგუფის სხვა კურო-  
რტების კლიმატის მსგავსია, მაგრამ რამდენადმე განსხვავ-  
დება მისგან, რაც უწინარეს ყოვლისა იმით აიხსნება, რომ ლე-  
სელიძე მდებარეობს ფართო, ღია დაბლობზე, კურორტი გაგ-  
რა კი მდებარეობს მაღალი მთის ძირში, რომელიც ჩრდილო-  
ეთიდან იცავს მას და ამიტომ დიდ გავლენას ახდენს მის კლი-  
მატზე. ჰაერის საშუალო ტემპერატურა წლის ყოველ დროს  
ლესელიძეში 1—2 გრადუსით უფრო დაბალია, ვიდრე გაგრა-  
ში. ზაფხულში გაცილებით უფრო გრილა, ვიდრე გაგრაში. ზა-  
ფხულში, დღის საათებში აქ სიგრილეს აძლიერებს სამხრეთ-  
დასავლეთის ბრიზები; ისინი უფრო დიდი ძალით ქრიან, ვიდ-  
რე ჩრდილოეთის ქარები ღამით. გაგრაში, პირიქით, ღამით ნა-  
პირიდან მქროლავი ქარები უფრო ძლიერია, ვიდრე ზღვის  
ბრიზები დღისით. ჰაერის საშუალო შეფარდებითი ტენიანო-  
ბა ლესელიძეში უფრო მაღალია, ვიდრე გაგრაში. ლესელი-  
ძეში წელიწადში უფრო მეტი ყინვიანი დღეა და უფრო  
ძლიერი ყინვა იცის, ვიდრე გაგრაში. საშუალო ტემპერატურა  
ზამთარში 6,3°-ია, გაზაფხულზე — 12°, ზაფხულში — 22,3°



და შემოდგომაზე — 15°, ყველაზე ცივ თვეში — იანვარში საშუალო ტემპერატურა არის 5,5°, ყველაზე თბილ თვეში — აგვისტოში — 23,4; ნალექების წლიური რაოდენობა უდრის 1250 მმ-ს, საშუალო ატმოსფერული წნევა — 762.4 მმ-ს, შეფარდებითი სინოტივე — 76 %-ს, ქარის სისწრაფე — 1,5 მ/წამში, მზის ნათების ხანგრძლივობა — 1890 საათს.

გაზაფხული შუა თებერვალში იწყება. თითქმის მთელი ზაფხულის მანძილზე წყნარი, მზიანი დღეებია, ღამეები ზომიერად თბილი და ზომიერად გრილია. შემოდგომა, მიუხედავად იმისა, რომ ზაფხულის სითბო კლებულობს, საკმაოდ თბილი და სასიამოვნოა. ზღვაში ბანაობა შეიძლება მაისიდან ნოემბრამდე.

კურორტ ლესელიძის ძირითად ბუნებრივ სამკურნალო ფაქტორს წარმოადგენს ზღვის სუფთა ჰაერი და დამზოგველი ჰავა, მდიდარი ულტრაიისფერი სხივებით.

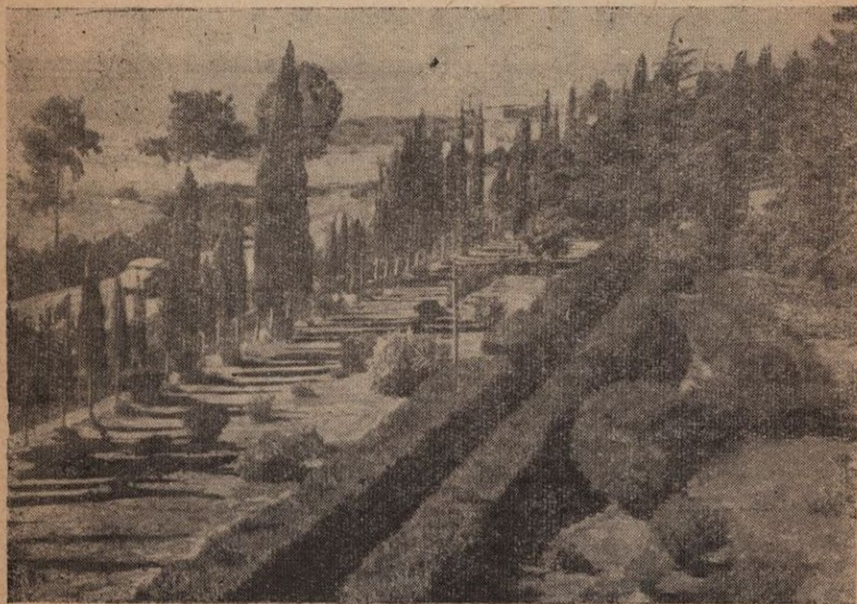
კურორტ ლესელიძისა და მისი მიდამოების დათვალიერებისას თვალს ვერ მოსწყვეტთ ყვავილებით, ხეხილითა და დეკორაციული ნარგავებით სავსე ბაღებს. მთელი კურორტი უზარმაზარი ბაღია, სადაც დედამიწის სხვადასხვა სარტყელისა და მატერიკის ასობით სხვადასხვა სახეობის მცენარე ხარობს.

მთის ფერდობებზე გაშლილ ტყეში ბევრი ნადირი ბინადრობს; დათვი, მგელი, ტურა, გარეული ღორი, მთის ჯიხვი, ქურციკი, მელა, კვერნა, ფოცხვერი, კურდღელი და სხვ.

ტყეებში, მთებსა და ველებში უამრავი ფრინველია: არწივი, შევარდენი, ქორი, ბუ, გარეული მტრედი, გნოლი, სტვენია, კოდალა, ოფოფი, წიწკანა და სხვ. კლდოვან ადგილებში გვხვდება მთის ინდაური, სვაფი, ტყიან ჭაობებში და ზღვაში — მცურავი ფრინველები: იხვი, ყანჩა და სხვ.

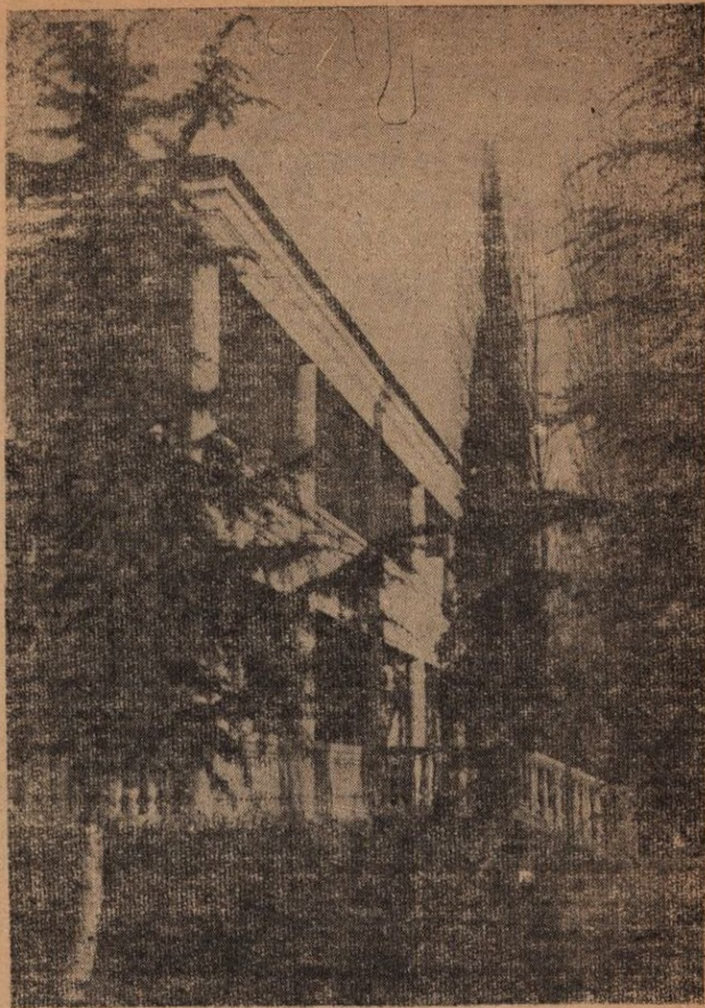
პატარა ქვეწარმავლებიდან გვხვდება გველი, ანკარა, ხელიკი და სხვ. არის შხამიანი გველებიც (წითელი გველგესლა).

მდინარეებში ბევრნაირი თევზია: კალმახი, ტობი, წვერა და სხვ. ქვირითის დასაყრელად ზოგჯერ ზღვიდან შემოდის ორგული.



სურ. 2. სანაპირო.

წყალხმელეთა ცხოველებიდან გავრცელებულია: გომბეშო, ტრიტონი, ვასაკა და სხვ.



სურ. 3. კ. ლესელიძის სახელობის დასასვენებელი სახლი.

უაღრესად მრავალფეროვანია მწერების სამყარო, მათ შორის გამოირჩევა ციცინათელა, ჭიჭინობელა და სხვ.

კურორტ ლესელიძის ტერიტორიაზე ნიადაგის ზედა შრეები უმთავრესად შედგება ხრეშისაგან, ქვიშნარისა და აგრეთვე თიხნარისაგან.

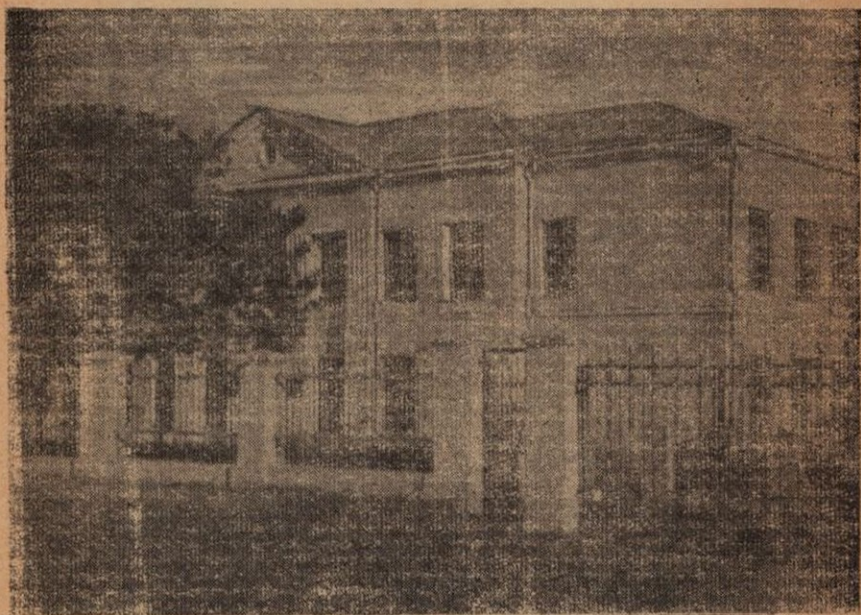
უკანასკნელ წლებში ლესელიძეში გაიშალა სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებათა მშენებლობა.

1954 წლის ნოემბერში ბაუმანის სახელობის დასასვენებელი სახლის ტერიტორიაზე მოეწყო 75-ადგილიანი ბავშვთა სანატორიუმი. 1957 წელს გაგრის ბავშვთა სანატორიუმი შეუერთდა ლესელიძის ბავშვთა სანატორიუმს და გახდა 150-ადგილიანი, რომელსაც უჭირავს ზღვის სანაპირო ზოლი 12 ჰექტარის რაოდენობით. 1959 წელს ბავშვთა სანატორიუმს ეწოდა „ტალღა“, რომელიც მუდმივმოქმედია და ამჟამად რევ-მოკარდიოლოგიური პროფილითაა. კურორტული მკურნალობის მიზნით, საბჭოთა კავშირის ყველა რესპუბლიკიდან აქ ჩამოდიან ავადმყოფი ბავშვები (7—15 წ.). სანატორიუმი კეთილმოწყობილია.

ბავშვთა სანატორიუმ „ტალღას“ გვერდით მდებარეობს რესპუბლიკური სპორტული ბაზა-პანსიონატი „სპორტი“, რომელიც 1946 წელს დაარსდა. დასაწყისში იგი საქართველოს ფიზკულტურის სამმართველოს ექვემდებარებოდა, ამჟამად კი სპორტულ საზოგადოებათა კავშირის გამგებლობაშია. პანსიონატ „სპორტს“ 15 ჰექტარი ფართობი უკავია.

ბაზას ყველა სახეობის სპორტისათვის აქვს მოედნები. აქ სპორტსმენები ჩამოდიან მომავალი შეჯიბრებებისათვის მოსამზადებლად. უფრო ხშირი სტუმრები არიან საბჭოთა კავშირის ნაკრები გუნდები, რომლებიც საერთაშორისო ასპარეზობები-

სათვის ემზადებიან: ფეხბურთელები, ფრენბურთელები, კა-  
 ლათბურთელები, ფიზკულტურელები, მოკრივეები და სხვ. გა-  
 ზაფხულის თვეებში—მარტსა და აპრილში—აქ ემზადებიან „ა“  
 კლასის ფეხბურთელთა გუნდები: მოსკოვის და კიევის „დინა-  
 მო“, ლენინგრადის „ზენიტი“, თბილისის „დინამო“, მოსკოვის  
 „ლოკომოტივი“ და სხვ.



სურ. 4. ლესელიძის ბავშვთა სანატორიუმი „ტალდა“.

სპორტბაზას დიდი პერსპექტივები აქვს. უახლოეს დროში  
 აშენდება ორი დიდი სპორტული კორპუსი, საცურაო აუზები.

განზრახულია სამი ფეხბურთის მოედნისა და სხვადასხვა სახეობის სპორტის დარბაზების მოწყობა.

ლესელიძესა და განთიადში არის რამდენიმე საწარმო და დაწესებულება, ფოსტა და ტელეგრაფი, ადგილობრივი ტელეფონის სადგური. ფოსტა-ტელეგრაფს აქვს საქალაქთაშორისო ტელეფონი, რომლის საშუალებით ჩვენი ქვეყნის ყველა პუნქტთან შეიძლება დაკავშირება. ქართული და რუსული საშუალო სკოლები, საქართველოს „სამტრესტის“ ღვინის ქარხანა, კონსერვის ქარხანა, სანატორიუმი „უკრაინა“, განთიადის საავადმყოფო, თამბაქოს ფაბრიკა, საკოლმეურნეო ბაზარი, სანერგე, სადაც სხვადასხვა დეკორატიული ხეებისა და ხეხილის ნერგები გამოჰყავთ, ტურბაზა, სადაც განუწყვეტლივ ჩამოდინან ტურისტები ჩვენი თვალუწვდენელი სამშობლოს ყველა მხრიდან და სხვ.

ლესელიძის მიდამოებში — მონასტრის ქედის განშტოებათა გორაკებზე, მდინარე ფსოუს ხეობის გასწვრივ მდებარეობენ ესტონელთა და სხვა ახალმოსახლეთა მდიდარი, მწვანეში ჩაფლული საკოლმეურნეო სოფლები: სელმა, ხეივანი, კავკასიის განთიადი, სულევო, კულტუბანი და სხვ. დაბლობებში გადაჭიმულია მშვენიერი ბაღები, ციტრუსების პლანტაციები და ვენახები, ჩაი, რომელიც დიდ შემოსავალს აძლევს კოლმეურნეობებს. სოფლის მეურნეობა უახლოესი ტექნიკით იარაღდება. სელმას კოლმეურნეობა აფხაზეთის ასსრ ერთ-ერთი უმდიდრესი და მოწინავე კოლმეურნეობაა.

როგორც აღვნიშნეთ, კურორტი ლესელიძე იმყოფება შავი ზღვის სანაპირო ზოლში. ამდენად მიზანშეწონილად ვცანით მკითხველის ყურადღება შეგვეჩერებინა შავი ზღვის გეოგრაფიულ დახასიათებაზე. შავი ზღვა ბოსფორის სრუტით

უერთდება მარმარილოს ზღვას, ხოლო ქერჩის სრუტით კი აზოვის ზღვას. შავი ზღვა ფორმით ოვალურია. შავი ზღვის უდიდესი მანძილი ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ უდრის 580 კმ-ს, უმცირესი — 265 კმ-ს, ხოლო უდიდესი ღერძი კი არის 1150 კმ. შავი ზღვის ფართი — 413.000 კვ. კილომეტრია. თურქეთის სანაპიროს ახლოს მის ცენტრალურ ნაწილში მაქსიმალური სიღრმეა 2245 მ. შავი ზღვის კავკასიის სანაპირო მთელ სიგრძეზე მთებით და ტყით არის დაფარული. მთების მაქსიმალური სიმაღლე ზღვის დონიდან აღინიშნება სოკის და გაგრის ზონაში (აგეპსტა — 3261 მ; ჩუგუში — 3240 მ), ისინი მუდმივი თოვლით არის დაფარული. ზღვის წყლის ტემპერატურა ზაფხულობით  $25^{\circ}$ -ზე მეტია, ხოლო ზამთარში —  $6-8^{\circ}$ -ით ცივდება. შავი ზღვის წყლის სიმლაშე ორჯერ უფრო ნაკლებია, ვიდრე ოკეანის წყლის, ხოლო ორჯერ უფრო მეტია აზოვის ზღვის წყლის სიმლაშეზე და  $1\frac{1}{2}$ -ჯერ მეტი კასპიის ზღვის წყალზე. შავი ზღვის წყალი შეიცავს ძირითადად მარილებს შემდეგი შემადგენლობით და რაოდენობით (%-ში) (იხ. ცხრილი, გვ. 15).

სხვა ზღვებთან შედარებით შავ ზღვაში უფრო მეტად წარმოდგენილია ნახშირმჟავა კალციუმი და ქლორკალიუმი, ხოლო ნაკლებად — გოგირდმჟავა კალციუმი. ზღვის წყალს მარილოვან გემოს აძლევს ქლორიანი ნატრიუმი (სუფურის მარილი), მწარე გემოს კი ქლორიანი მაგნიუმი და გოგირდმჟავა მაგნიუმი. ზღვის წყალი შეიცავს 46 სხვადასხვა ქიმიურ ნივთიერებას, მათ შორის ოქროს, ვერცხლს, რადონს, რადიუმს და სხვ. ძლიერ მცირე რაოდენობით.

ცნობილი რუსი ქიმიკოსის ი. დ. ზელინსკის მიერ დადგენილია, რომ შავ ზღვაში გოგირდ-წყალბადის წარმოშობის

შავი ზღვის წყლის ქიმიური შემადგენლობა<sup>1</sup>

კომპონენტები	მგ/ლ	მგ-ეკვ/ლ	% ეკვ
ნატრიუმი + კალიუმი . . . . .	5392	231,00	78,6
მაგნიუმი . . . . .	623	51,24	17,4
კალციუმი . . . . .	233	11,63	4,0
<b>ჯამი . . . . .</b>	<b>6248</b>	<b>293,87</b>	<b>100,0</b>
კლორი . . . . .	9390	264,90	90,1
სულფატი . . . . .	1270	26,44	9,0
ბიდროკარბონატი . . . . .	152	2,49	0,9
<b>ჯამი . . . . .</b>	<b>10812</b>	<b>293,83</b>	<b>100,0</b>
	17060	587,70	

წყარო არის ზღვის სიღრმეში არსებული განსაკუთრებული ბაქტერიები, რომლებიც ბინადრობენ უქანგბადო არეში, ხრწნიან ცხოველების და მცენარეების ორგანიზმებს და წარმოშობენ მარტივ ქიმიურ ნივთიერებებს, რომლებიც განიცდიან ზღვის წყლის მარილების ზემოქმედებას, რის შედეგად წარმოიშობა თავისუფალი გოგირდ-წყალბადი. შავ ზღვაში გოგირდ-წყალბადის შემცველობა 1 ლიტ. წყალში არის 6,5 მგ.

როგორც ზემოაღნიშნული მონაცემებიდან ჩანს, კურორტ ლესელიძის ნოტიო-სუბტროპიკული კლიმატი ბევრად არის დამოკიდებული შავი ზღვის ჰავის მოქმედებაზე.

<sup>1</sup> Г. Г. Джинчарадзе — «Щелочные элементы в минеральных водах Грузинской ССР, канд. дис., 1967 г.



კურორტ ლესელიძის ძირითადი სამკურნალო ფაქტორებში არის ჰაერი, მზე და ზღვა.

ჰაერი, როგორც სამკურნალო ფაქტორი, ზემოქმედებს ადამიანის ორგანიზმზე არა მხოლოდ ტემპერატურით, ტენიანობით, ჰაერის მოძრაობის სიჩქარით და სხვა ფიზიკური თვისებებით, არამედ ქიმიური შემადგენლობითაც. განსაკუთრებულ როლს თამაშობს ჰაერის მოლეკულარული ნაწილაკები, რომლებიც დამუხტულია დადებითი და უარყოფითი ელექტრონებით, ე. წ. აეროიონების სახით.

ზღვის პლაჟზე ყველაზე უფრო მოსახერხებელია ჰაერის აბაზანები ფარდულის ქვეშ, რომელიც წარმოადგენს საუკეთესო საშუალებას ორგანიზმის გასაკაჟებლად. ჰაერის აბაზანების მიღების დროს ორგანიზმზე ზემოქმედებს მეტეოფაქტორების კომპლექსი: ჰაერის ტემპერატურა და მისი მოძრაობა, ტენიანობა, ჰაერის იონიზაცია და მზის გაფანტული რადიაცია. ზღვის სანაპიროს კლიმატური თავისებურებები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ორგანიზმზე. ზღვის წყლის ზედაპირის სიდიდე უზრუნველყოფს ჰაერის სისუფთავეს და გამჟვირვალობას, რის გამოც ზღვის პლაჟზე მზის რადიაცია მდიდარია ულტრაიისფერი სხივებით.

ზღვის სანაპიროზე ჰაერი იმყოფება მუდმივ მოძრაობაში, რომელიც ხორციელდება ზღვის წყლისა და სანაპირო ზედაპირის ტემპერატურული სხვაობით. ე. წ. სანაპირო ბრიზები ხასიათდება გამაგრილებელი მოქმედებით. ჰაერის აბაზანების მიღების გავლენით ადგილი აქვს ადამიანის ორგანიზმში ნერვ-კუნთოვან სისტემის ტონუსის აწევას, უანგვითი პროცესების სტიმულირებას, მატულობს ძირითადი ცვლა, პარალელურად ხდება ორგანიზმიდან უვარგისი ნივთიერებების გა-

მოყოფა. ჰაერის აბაზანები იწვევენ აგრეთვე საწვრთნელ გავლენას ორგანიზმის გარეგანი სუნთქვის ფუნქციებსა და თერმორეგულაციაზე, რაც ხელს უწყობს სხეულის გაკაფებას.

ზღვის ზვირთების მოქმედებისას, წყლის წვეთების მტვრად ქცევისა და აორთქლების გამო, სანაპირო ჰაერი დიდი რაოდენობით შეიცავს ზღვის წყლის ე. წ. მტვერს. გამტვრიანებული ზღვის მარილების შესუნთქვა კეთილთვისებიანად მოქმედებს სასუნთქი აპარატის ლორწოიანი გარსის უჯრედების ბიოკოლოიდარულ ნივთიერებებზე და აუმჯობესებს სუნთქვით ფუნქციას. გარდა ჩამოთვლილი ფაქტორებისა ორგანიზმზე მოქმედებს აგრეთვე ატმოსფერული ელექტრობა. ზღვის სანაპირო ჰაერი შეიცავს დიდი რაოდენობით უარყოფით აეროიონებს, რომელიც საჭიროა ადამიანებისათვის. ზღვის პლაჟზე ჰაერის აბაზანის მიღებისას მარილების ნაწილაკები მოქმედებენ რა კანზე, იწვევენ კანის საფარის ნაზ გაღიზიანებას, რის შედეგად უმჯობესდება სისხლით მომარაგება, ადგილი აქვს უჯრედთა ცხოველყოფელობას და კანის საფარის დაცვითი ფუნქციების გაძლიერებას.

ჰაერის აბაზანები შეიძლება იყოს საერთო და ნაწილობრივი, რომელიც შეიძლება ჰაერის ეფექტური და რადიაციული (ეფექტური) ტემპერატურების მიხედვით:

ა) ცივი ე. ტ. და რ (ე) ტ.	8°-ის ქვევით
ბ) ზომიერი ცივი	8—12°
გ) გრილი	12—19°
დ) კონფორტული	19—25°
ე) ზომიერი ცხელი	25—28°
ვ) ცხელი	28°



(ეფექტური ტემპერატურის და რადიაციული (ეფექტური) ტემპერატურის ოლენობანი მოცემულია 'ში'შველი ადამიანისათვის).

ჩვეულებრივად შიშველ ადამიანზე გარემოს ოპტიმალური მოქმედება აღინიშნება, თუ ჰაერის ეფექტური ტემპერატურა მერყეობს 18—22°-ის ფარგლებში. თუ ეფექტური ტემპერატურა 16°-ის ქვევით ეცემა, იწვევს სხეულის გადაცივებას. ასეთი აბაზანების დანიშვნა გაკაყების მიზნით მიზანშეწონილია პრაქტიკულად ჯანმრთელი კონტიგენტისათვის.

ეფექტური ტემპერატურა 28—30°-ის ზევით არახელსაყრელია, იგი იწვევს ორგანიზმის გადახურებას, ამიტომ სუფთა, ღია ჰაერზე აბაზანის მიღებისას მიზანშეწონილია დავიწყოთ თბილი ანდა ინდიფერენტული ტემპერატურით.

ჰაერის აბაზანის მიღება მიზანშეწონილია ქარისა და მზისაგან დაცულ ადგილებზე, ხის ჩრდილში და დახურულ აივანზე. მაგრამ ჰაერის აბაზანით სისტემატური მკურნალობის დროს ზღვის პლაჟზე არის მოწყობილი სპეციალური აერარიუმები. გაუკაყებელ ავადმყოფებს მიზანშეწონილია წინასწარ ჩაუტარდეთ 4—5 დღის განმავლობაში ჰაერის აბაზანები ოთახის პირობებში. ჰაერის პროცედურების მიღებისას ორგანიზმი თანდათანობით ეჩვევა ჰაერის მოქმედებას, რის შემდეგ შესაძლებელია ავადმყოფი გადავიყვანოთ ქარისა და მზისაგან დაცულ აივანზე. დასაწყისში ჰაერის პროცედურებს ავადმყოფი ღებულობს მსუბუქ ტანსაცმელში ან ზეწრის ქვეშ, შემდეგ კი ღია ჰაერზე. ჰაერის აბაზანა, როგორც დამოუკიდებელი პროცედურა, მიიღება ავადმყოფის მიერ სანატორიუმში ყოფნის მთელ პერიოდში და ზოგჯერ იგი წარმოადგენს მოსამზადებელ კურსს მზის აბაზანებისათვის.

ჰაერის აბაზანების მიღება უმჯობესია დილისა და საღამოს საათებში. ჰაერის ტემპერატურა უნდა იყოს არანაკლებ  $20^{\circ}$ -ისა.

პირველი აბაზანის ხანგრძლივობა არ უნდა აღემატებოდეს 10—15 წუთს, შემდეგ კი ეს დრო ყოველი აბაზანის მიღებისას 10 წუთით უნდა გავადიდოთ. ჰაერის აბაზანების მაქსიმალური ხანგრძლივობა დღეში 1,5 საათს არ უნდა აღემატებოდეს. მთელი კურსის განმავლობაში 20—30 პროცედურის მიღება შეიძლება.

ჰაერის აბაზანების დანიშვნისას აუცილებელია ანგარიში გავუწიოთ ამინდის თავისებურებებს. ცხელ ამინდში ჰაერის აბაზანები უმჯობესია დაინიშნოს დილის საათებში, ხოლო გრილ ამინდში, იგი ინიშნება შედარებით მოგვიანებით 12—13—14 საათებში.

ამგვარად, ჰაერის აბაზანები ადამიანის ორგანიზმზე ზემოქმედებს კანის საშუალებით (ჰაერის ტემპერატურა, ტენიანობა და ჰაერის მოძრაობის სიჩქარე) და ფილტვების გზით (შესუნთქული ჰაერის შემადგენლობა, რომელიც შეიცავს როგორც დადებით, ისე უარყოფით ელექტროობით დატვირთულ იონებს).

ჰაერის აბაზანების მიღება ავადმყოფში პირველ ყოვლისა იწვევს გუნებ-განწყობის გაუმჯობესებას, მატებს ენერგიას, მხნეობასა და სიხალისეს. ზოგჯერ ჰაერის აბაზანა იწვევს ორგანიზმში უარყოფით რეაქციას, რაც გამოიხატება თვითგრძნობის გაუარესებაში. ასეთი რეაქცია არაიშვიათად ვითარდება ჰაერის აბაზანის 1—2 პროცედურის მიღებისას ტემპერატურული გამაღიზიანებლებისადმი ორგანიზმის ნაკლები ადაპტაციის გამო. შემდეგ კი დანაოჩენი პროცედურების მიღები-

სას უარყოფითი რეაქციები ქრება ორგანიზმის თერმორეგულაციის მექანიზმების გაძლიერების ხარჯზე.

დაბოლოს, ჰაერის აბაზანების დანიშვნა დიდი სიფრთხილით უნდა ხდებოდეს იმ ავადმყოფებზე, რომლებსაც ჯერ კიდევ არა აქვთ გაკაფებული ორგანიზმი. ჰაერის აბაზანის დანიშვნა კი წინააღმდეგნაჩვენებია ტემპერატურის მომატებისას და განსაკუთრებით სუსტ-დაძაბუნებულ ავადმყოფებზე.

მზის აბაზანების მიღება გარკვეული დოზით უნდა წარმოებდეს, ჩვეულებრივ, დასაწყისში სხეულის ზედაპირის თითოეულ კვადრატულ სანტიმეტრზე ინიშნება 5 კალორია წუთში, სხეულის წინა და უკანა ზედაპირზე მონაცვლებით. დოზა ყოველდღიურად 5—10 კალორით მატულობს და აღწევს 30—40 კალორიამდე. მზის აბაზანები მიიღება დილის საათებში — 8 საათიდან 11 საათამდე, არანაკლებ 20—22 და არა უმეტეს 32° ტემპერატურის დროს. მიზანშეწონილია, მზის აბაზანის წინ ჰაერის აბაზანის მიღება. ჭამის შემდეგ მზის აბაზანა ტარდება არა უადრეს 1—2 საათისა, მთელი კურსია 15—20 პროცედურა. მზის აბაზანის შემდეგ (შხაპის მიღებამდე) ბავშვმა ჩრდილში 20—30 წუთი უნდა დაისვენოს.

მზის სხივების ზეგავლენით მატულობს კანის დაცვითი და გამომყოფი ფუნქცია. მზის დასხივება ხელს უწყობს მადის ჩომატებას, ძილის გაუმჯობესებას, შრომისუნარიანობის მოზატებას, რაც აიხსნება მზის აბაზანების კეთილმოქმედი გავლენით სისხლძარღვებსა და ნერვულ სისტემაზე, მათი მეშვეობით კი ორგანიზმის ენდოკრინულ აპარატზე.

მზის სხივები არა მარტო ხოცავს კანზე მყოფ ბაქტერიებს (ბაქტერიოციდული მოქმედება), არამედ აგრეთვე შლის მათ

მაერ გამოიყუშავებულ ტოქსინებს. ისინი ამალღებენ ორგანიზმის იმუნოგამძლეობას.

მზის სხივების მიღების შედეგად კანს მზე ეკიდება, რასაც განაპირობებს განსაკუთრებული პიგმენტის წარმოშობა კანის ეპითელში. მრავალი ავტორის აზრით მზის მოკიდება ითვლება დაცვით შეგუებად, რომელიც კანს იცავს დაწვისაგან, რასაც შეიძლება აღგილი ექნეს მზის სხივების ხანგრძლივად მიღების შედეგად. მაგრამ არაა სწორი ის შეხედულება, რომლის მიხედვით მზის აბაზანების გამომწრობი მოქმედება იმდენად დიდია, რამდენადაც მეტია მზის მოკიდება. მაგალითად, ცნობილია, რომ ქერა ადამიანების კანს მზე ცუდად ეკიდება, მაგრამ მათ მიმართ მზის აბაზანების გამომწრობი მოქმედება ამით სრულიადაც არ მცირდება. ამიტომ არაა საჭირო ვცდილობდეთ კანზე მზის მოკიდებას მოკლე დროში, მით უმეტეს, რომ ასეთი გაუფრთხილებელი აბაზანები დაკავშირებულია კანის საფარვლის დარღვევის საფრთხესთან (დამწვრობა) და მზის დაკვრასთან.

თუ ავადმყოფები თავის ტკივილს, დაღლილობას, ნერვულ აგზნებას და უძილობას უჩივიან, მზის აბაზანების მიღება უნდა შეეწყვიტოს.

მზის აბაზანების მიღება წინააღმდეგნაჩვენებია იმ ავადმყოფებისათვის, რომელთაც აქვთ ტუბერკულოზის აქტიური ფორმები, გულის დაავადება, აწეული ნერვული აგზნებადობა, დაღლილობა და სხვა დაავადებანი. ამ შემთხვევაში მზის აბაზანების მიღებას შეუძლია გამოუესწორობელი ზიანი მიუყენოს ჯანმრთელობას.

ზღვა არა მარტო ბუნების მშვენებაა, არამედ ჯანმრთელობის წყაროც არის. ზღვაში ბანაობის დროს ადამიანის ორ-

განიზმზე დადებითად მოქმედებს ზღვის გრილი წყალი, მასში გახსნილი ქიმიური ნივთიერებები, ზღვის ტალღები და ულტრაიისფერი სხივები, რომელსაც ზღვის წყალი თავისუფლად ატარებს. როგორც ცნობილია, ზღვის წყლის ზვირთების დროს გამოიყოფა მარილოვანი ნაწილაკები, რომლებიც იძლევა ჰაერის გაჯერებას და ასეთი ჰაერის შესუნთქვა რესპირატორული აპარატის საშუალებით გავლენას ახდენს მთელ ორგანიზმზე.

სამკურნალო მიზნით ზღვაში ბანაობის დანიშვნა მოითხოვს წინასწარ ავადმყოფის მომზადებას, მით უმეტეს თუ ვიწყებთ გაზაფხულზე. ეს მომზადება უნდა დავიწყოთ ყოველდღიური კანის დაზღვევით, რის შემდეგ ვიწყებთ წყლის გადავლებას, წყლის პროცედურის მიღებამდე მიზანშეწონილია მსუბუქი ფიზიკური ვარჯიში.

ზღვის სითბოს მიხედვით ბანაობა დასაშვებია მაისის შუარიცხვებიდან ოქტომბრის ბოლომდე, ორგანიზმისათვის დიდი დატვირთვის გარეშე. ზღვის წყლის ტემპერატურა ლესელიძეში ხასიათდება მუდმივობით, აქ არ ხდება ზღვის ტემპერატურის მოულოდნელი დაკლება, როგორც ამას ადგილი აქვს ქობულეთში.

გაუკაჩებელ და სუსტ ავადმყოფებს ზღვაში ბანაობის ნება შეიძლება მივცეთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ წყლის ტემპერატურა 20°-ზე მეტია და ირგვლივ მყოფი ჰაერის ტემპერატურა არა ნაკლებ 22—23°.

ზღვაში პირველი ბანაობის ხანგრძლივობა 15—30 წამს არ უნდა აღემატებოდეს ავადმყოფის ჯანმრთელობისა და ასაკის მიხედვით, შემდეგ თანდათანობით აღიდებენ ბანაობის დროს 3—5 წუთიდან 7—8 წუთამდე, ბანაობა ყველაზე კარგია მზის

აბაზანების მიღების შემდეგ, მაგრამ დღეში მხოლოდ ერთხელ ბანაობის მთელი კურსი განისაზღვრება 20—25 პროცედურით.

ზღვაში ბანაობისას დაცული უნდა იყოს შემდეგი წესები:

1. ზღვაში ბანაობა არ შეიძლება უზმოზე ან საკმლის მიღებისთანავე;

2. ოფლიანი ტანით ზღვაში შესვლა არ შეიძლება;

3. თუ ზღვაში ბანაობისას ავადმყოფმა იგრძნო შემცივნება, სწრაფად უნდა გამოვიდეს ნაპირზე და ტანი დაიზილოს;

4. წყალში პასიურად დგომა არ არის მიზანშეწონილი;

5. ზღვიდან გამოსვლის შემდეგ საჭიროა სხეულის სწრაფად შემშრალება, აქტიური მოძრაობა და 15—30 წუთით ჩრდილში მოსვენება.

6. ზღვაში ბანაობის შემდეგ მზის აბაზანის მიღება წინააღმდეგნაჩვენებია.

7. ზღვაში ბანაობა არ შეიძლება თუ ავადმყოფს სიცხე ან კუჭის აშლილობა აქვს.

ივნისში, როდესაც სიგრილეა, მიზანშეწონილია ზღვაში ბანაობა დილით 10-დან 13 საათამდე და ნაშუადღევს 15-დან 16 საათამდე. წლის ცხელ პერიოდში (ივლისი, აგვისტო) ზღვაში ბანაობა რეკომენდებულია დილით 8-დან 10 საათამდე, ანდა ღამის 17-დან 19 საათამდე, რადგან ხსენებულ საათებში ზღვის წყლის და ჰაერის ტემპერატურას შორის მკვეთრი განსხვავება არ აღინიშნება.

ზღვაში დოზირებულ ბანაობა დადებითად მოქმედებს პირველ ყოვლისა ცენტრალურ და ვეგეტატიურ ნერვულ სისტემაზე, სისხლის მიმოქცევაზე, სუნთქვისა და ნერვ-კუნთოვან აპარატზე. იგი აუმჯობესებს ორგანიზმის ნივთიერებათა



ცვლას და აძლიერებს კანის ბარიერულ ფუნქციას. ზღვის  
გრილი წყალი იწვევს სისხლძარღვთა სანათურების შეკუმშვა-  
გაფართოებას, რაც ხელს უწყობს სისხლის ნორმალურ მდი-  
ნარებას.

ამგვარად, ზღვაში ბანაობა წარმოადგენს მძლავრ გამაჯ-  
ებელ საშუალებას.

კურორტ ლესელიძეში ბუნებრივი ფაქტორების გამაჯაე-  
ბელი და სამკურნალო თვისებები შესწავლილია სამი მიმარ-  
თულებით: 1. ზღვისპირა ნოტიო, სუბტროპიკული კლიმატუ-  
რი ფაქტორების გავლენა პრაქტიკულად ჯანმრთელ ბავშვის  
ორგანიზმის გაკაჟებაზე; 2. გულ-სისხლძარღვთა სისტემის  
დაავადებითა (რევმატიული ეტიოლოგია) და ტონზილოკარდი-  
ალური სინდრომით შეპყრობილ ბავშვთა კლიმატური მკურ-  
ნალობა და 3. ბრონქული ასთმით დაავადებულ ბავშვთა კლი-  
მატური მკურნალობა.

სადღეისოდ ბავშვის ორგანიზმის გაკაჟება აქტუალურ  
პრობლემას წარმოადგენს საკურორტო პედიატრიაში, რადგან  
იგი ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გამაჯანსაღებელი პროფილაქ-  
ტიური საშუალებაა. რომ დაგვედგინა ორგანიზმის გაკაჟების  
თავისებურებანი ზღვის კლიმატური ფაქტორების ზემოქმედე-  
ბის მიმართ, ჩვენ შევისწავლეთ ზღვაში დოზირებული ბანაო-  
ბის დროს პრაქტიკულად ჯანმრთელი ბავშვის ორგანიზმის გა-  
კაჟების ზოგიერთი მაჩვენებელი.

დასახული მიზნის განხორციელებისათვის დაკვირვებები  
კაწარმოეთ კურორტ ლესელიძის ბავშვთა სანატორიუმ „ტალ-  
ლაში“ 73 ბავშვზე, მათ შორის გოგონა იყო 39, ხოლო ვაჟი—  
34. ასაკის მიხედვით — 9—10 წ. 17, 11—12 წ. 18, 13—14  
წ. — 20, 15—16 წ. 18 ბავშვი.

კვლევის დროს გამოყენებული იყო გაცივების (ყინულით 30"), ადრენალინის, პისტამინის, მაკ-კლურ-ოლდრიჩის სინჯები და ულტრაიისფერი სხივებისადმი კანის მგრძობელობა; ჰემოდინამიკური ძვრები ისწავლებოდა პულსის და არტერიული წნევის განსაზღვრით.

ბავშვის ორგანიზმის გაკაყების ეფექტურობის შეფასების მიზნით ზემოხსენებული სინჯები კეთდებოდა 2-ჯერ 15—20 დღის შუალედით. ადაპტაციის პერიოდის (3—5 დღის) გასვლის შემდეგ ბავშვები ბანაობდნენ ზღვაში დილის 10 საათზე, დღეში 1-ჯერ, 5—10 წუთის ხანგრძლივობით.

ზღვაში ბანაობის დროს ყურადღება მივაქციეთ, თუ როგორ იცვლება სხეულის სხვადასხვა უბანზე კანის ტემპერატურა გაკაყებამდე და მის შემდეგ.

კვლევის შედეგად დადგენილია, რომ ბავშვის ორგანიზმის კანის ტემპერატურა სხეულის სხვადასხვა ნაწილში როგორც გაკაყებამდე, ისე გაკაყების შემდეგ საწყის მდგომარეობას ერთნაირი სისწრაფით არ უბრუნდება. როგორც გაცივების სინჯმა (ყინულით 30") გვიჩვენა, ყველაზე სწრაფად კანის ტემპერატურის აღდგენა ხდება ხელის მტევანზე, შემდეგ წინამხარზე, მუცელსა და ტერფზე. ასეთივე თანმიმდევრობაა შემჩნეული ჩვენ მიერ კანის ტემპერატურის აღდგენის სისწრაფის მხრივ ზღვაში ბანაობამდე და მის შემდეგ. საკონტროლო ჯგუფის ბავშვების კანის ტემპერატურის აღდგენა ხდება უფრო დაგვიანებით (2—3 წუთი), ვიდრე გაკაყებულ ბავშვებში. აქედან გამომდინარე, ბავშვის ორგანიზმის გაკაყება იწვევს, პირველ ყოვლისა, ორგანიზმის რეაქტიულობის ნორმალიზებას და მის ადაპტაციას გარემოს დაბალ ტემპერატურისადმი, რაც მას იცავს სწრაფი გაცივებისაგან, ორგანიზმის გა-



კაქების პროცესში დამცველ-შემგუებელი მექანიზმების მუდების შედეგად თანდათანობით ხდება სხეულის როგორც ღია, ისე დახურული ნაწილების კანის ტემპერატურის გაწონასწორება. გაცივების სინჯის მონაცემებით დადგენილია, რომ მუცლისა და ტერფის კანი მეტად მგრძნობიარეა სიცვისადმი, ვიდრე ხელის მტევანი და წინამხარი, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ სხეულის დაფარულ ნაწილებს მეტი ყურადღება უნდა მიექცეს ადამიანის ორგანიზმის გაკაქების დროს რეზისტენტობის გაძლიერების მიზნით.

ჯანმრთელ ბავშვთა ვეგეტატიური ნერვული სისტემის ფუნქციური ძვრების შესწავლით დადგენილია, რომ გაკაქების პროცესში ერთდროულად მონაწილეობს როგორც სიმპათიკური, ისე პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა, რომელთა ერთობლივი მოქმედებით ძლიერდება კანის ბარიერული თვისებები, რის შედეგად ქსოვილთა ჰიდროფილობა და კანის მგრძნობელობა ულტრაიისფერი სხივების მიმართ ქვეითდება.

კურორტ ლესელიძის კლიმატური ფაქტორების სამკურნალო მოქმედება გულ-სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებით და ტონზილოკარდიალური სინდრომით შეპყრობილ ბავშვებში დღემდე შესწავლილი არ არის.

კურორტის პირობებში დაკვირვებები ჩატარებულია გულ-სისხლძარღვთა სისტემის დაავადებით და ტონზილოკარდიალური სინდრომით შეპყრობილ სკოლამდელ და სკოლის ასაკის 92 ბავშვზე.

სქესის და ასაკის მიხედვით ჩვენი მასალა ნაწილდება შემდეგნაირად: გოგონა იყო 58, ვაჟი—34. მათ შორის სკოლამდელი — 26, სკოლის ასაკის — 66.

ავადმყოფები დანაწილებული იყო სამ კლინიკურ ჯგუფად: I. ენდომიოკარდიტის ნარჩენი მოვლენებით—35, II. ორკარიანი სარქველის ნაკლოვანებით — 48, III. ტონზილოკარდიალური სინდრომით — 9.

ენდომიოკარდიტის ნარჩენი მოვლენების მქონე ბავშვები სანატორიუმში შემოსვლისას უჩიოდნენ საერთო სისუსტეს, სწრაფ დაღლას, გულის არეში ტკივილს, გულისცემის გაზშირებას, ართრალგიას და სხვ. ორკარიანი სარქველის ნაკლოვანებით დაავადებულ ბავშვებს ზემოაღნიშნული სიმპტომები კიდევ უფრო მკვეთრად ჰქონდათ გამოხატული. რაც შეეხება ტონზილოკარდიალური სინდრომით დაავადებულ ბავშვებს, ანამნეზური ცნობების მიხედვით აღენიშნებოდათ ხშირი ანგინა, ყლაპვის გაძნელება, სუბფებრილური ტემპერატურა, საერთო სისუსტე, დაღლილობა, დროგამოშვებით გულისცემის გაზშირება და ართრალგია.

კურორტზე სანატორიული მკურნალობის ვადა განისაზღვრებოდა 30 დღით, მკურნალობის მეთოდი გამოიხატებოდა შემდეგში: ბავშვები იმყოფებოდნენ ადაპტაციურ რეჟიმზე, რის შემდეგ I და II ჯგუფის ავადმყოფებს (სისხლის მიმოქცევის უკმარისობის I ხარისხის შემთხვევაში) მკურნალობის დასაწყისში ენიშნებოდათ ნახევრად წოლითი რეჟიმი, დანარჩენებს კი დამზოგველი რეჟიმი (№ 1). მკურნალობის შედეგად სისხლის მიმოქცევის მდგომარეობის გაუმჯობესების პარალელურად ეს ავადმყოფები გადაგვყავდა მატონიზირებელ რეჟიმზე (№ 2). III ჯგუფის ავადმყოფებს მკურნალობის დასაწყისში ენიშნებოდათ მატონიზირებელი რეჟიმი (№ 2) და კლინიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების შესაბამისად გადაგვყავდა საწვრთნელ რეჟიმზე (№ 3).

კურორტ ლესელიძეში ავადმყოფ ბავშვებს ენიშნებოდათ კლიმატური მკურნალობა: ჰაერის და მზის გაფანტული რა-  
დიაცია—12—15 აბაზანა (საწყისი დოზა 3—4 კალორია, მაქ-  
სიმალური დოზა 30—40 კალორია და ზღვაში ბანაობა 12—  
15 პროცედურა, 3—10 წუთი). ბავშვები მაქსიმალურად იმ-  
ყოფებოდნენ სუფთა ჰაერზე და ღამით ეძინათ ღია ფანჯრე-  
ბიან პალატებში.

სანატორიულ-კურორტული მკურნალობის შედეგად სამი-  
ვე ჯგუფის ბავშვებს აღენიშნათ საერთო სისუსტის გაქრობა,  
გუნებ-განწყობის გაუმჯობესება, მაჯისცემის ნორმალიზება,  
გულის არეში უსიამოვნო შეგრძნებების და ტკივილის შემცი-  
რება, ხოლო ართრალგია უმრავლეს შემთხვევაში გაუქრათ.  
ავადმყოფებს საგრძნობლად გაუუმჯობესდათ გულის პერკუ-  
ტორულ-აუსკულტაციური მონაცემები. ყველა ჯგუფის ავად-  
მყოფს აღენიშნა არტერიული წნევის ნორმალიზება, სისხლის  
ნაკადის აჩქარება და გულის წუთმოცულობის მომატება, რაც  
ვანპირობებული უნდა იყოს კურორტ ლესელიძის ნოტიო,  
სუბტროპიკული კლიმატის დამზოგველი მოქმედებით.

ამგვარად, კვლევის შედეგად მიღებული მონაცემების გაა-  
ნალიზების საფუძველზე შეიძლება დადგენილ იქნეს, რომ  
შავი ზღვის ნოტიო, სუბტროპიკული (ლესელიძე) კლიმა-  
ტით მკურნალობა ნაჩვენებია ენდომიოკარდიტის ნარჩენრ  
მოვლენებით, ორკარიანი სარქვლის ნაკლოვანებით ( $H_0$ ,  $H_1$ )  
და ტონზილოკარდიალური სინდრომით დაავადებული ბავშვე-  
პისათვის.

უკანასკნელ წლებში საქართველოს კურორტებზე განსაკ-  
უთრებული ყურადღება ექცევა ბრონქული ასთმით დაავადე-  
ბულთა კლიმატურ მკურნალობას. აქვე უნდა აღვნიშნოთ,

რომ ბავშვთა ასაკში ჯერ კიდევ საფუძვლიანად არ არის შესწავლილი ბრონქული ასთმის კლიმატური მკურნალობა, განსაკუთრებით შეუსწავლელია საქართველოს კურორტები. ზეძლიანშნულიდან გამომდინარე, ჩვენ შევისწავლეთ კურორტ ლესელიძის ნოტიო, სუბტროპიკული კლიმატის გავლენა ბრონქული ასთმის მიმდინარეობაზე ბავშვებში, რათა დაგვედგინა კლიმატური მკურნალობის ჩვენებები.

ამ მიზნით კურორტის პირობებში, სანატორიუმ „ტალღის“ ბაზაზე შესწავლილ იყო ბრონქული ასთმით დაავადებული 52 ბავშვი, 6 წლიდან 15 წლის ჩათვლით. გოგონა იყო 24, ხოლო ვაჟი — 28, სკოლამდელი ასაკის — 6, ხოლო სკოლის — 46 ბავშვი.

ბრონქული ასთმის შეტევების სიხშირის მიხედვით ავადმყოფები განაწილდნენ სამ კლინიკურ ჯგუფად: I — იშვიათი შეტევებით, წელიწადში რამდენჯერმე (12) — 18, II — საშუალო სიხშირის შეტევებით, თვეში რამდენჯერმე (5)—23, III — ძლიერ ხშირი შეტევებით — კვირაში რამდენჯერმე — 11 ავადმყოფი.

კურორტზე სანატორიული მკურნალობის ვადა განისაზღვრებოდა 30 დღით. სანატორიულ-კურორტული რეჟიმი ავადმყოფებს ენიშნებოდათ დაავადების მიმდინარეობის სიმძიმის შესაბამისად. კლიმატური მკურნალობა ენიშნებოდათ შემდეგნაირად; ჰაერის და მზის გაფანტული რადიაცია 12—15 აბაზანა (საწყისი დოზა 3—4 კალორია, მაქსიმალური დოზა — 30—40 კალორია); ავადმყოფები მაქსიმალურად იმყოფებოდნენ ღია, სუფთა ჰაერზე და ღამით ეძინათ ღია ფანჯრებიან პალატებში. ავადმყოფებს ყოველდღიურად უტარდებოდათ სამკურნალო ფიზკულტურა ინსტრუქციის მიხედვით.

კურორტ ლესელიძის პირობებში ბრონქული ასთმით დაავადებული ბავშვების კლიმატური მკურნალობის ეფექტურობის შესწავლისას გამოვლინდა, რომ ავადმყოფთა მნიშვნელოვან ნაწილში ასთმური შეტევები ხშირდებოდა ან მეორდებოდა ადრეული სინშირით და სიმძიმით. ასთმური მდგომარეობა გაუმწვავდათ იმ ავადმყოფებსაც კი, რომლებიც იმყოფებოდნენ ავადმყოფობის მყარი რემისიის ფაზაში.

ამრიგად, ლესელიძის ნოტიო, სუბტროპიკული ჰავა არ არის ნაჩვენები ბრონქული ასთმით დაავადებულ ბავშვთა მკურნალობაში.

კურორტ ლესელიძეში ბავშვთა მკურნალობის ჩვენებები (სანატორიუმი „ტალა“):

I. რევმატიზმის აქტიური ფაზა (პროცესის მინიმალური აქტივობით).

ა) მიოკარდიტი ჩაცხრომის ფაზაში, მწვავე შეტევიდან 5—6 თვის შემდეგ და ლატენტური მიმდინარეობა.

ბ) ორკარიანი და აორტალური სარქველების ნაკლოვანება ( $H_0 H_1$ ).

ვ) ქორეა (ჩაცხრომის სტადიაში) მწვავე შეტევის გადატანიდან 5—6 თვის შემდეგ.

II. რევმატიზმის არააქტიური ფაზა.

ა. ენდომიოკარდიტის ნარჩენი მოვლენები.

ბ. ორკარიანი და აორტალური სარქველების ნაკლოვანება ( $H_0 H_1$ ).

გ. ქორეისა და გულის გარეშე დაზიანების ნარჩენი მოვლენები.

III. გულის თანდაყოლილი (ბოტალის ხვრელი) მანკი.

• თანდაყოლილი მანკის ოპერაციის შემდეგში პერიოდში (3—5 თვე),

IV. ტონზილოკარდიალური სინდრომი ყელის სანატიის ჩატარების შემდეგ.

V. ინფექციური არასპეციფიკური (რევმატოიდული) ართრიტი უპირატესად სახსროვანი ფორმა, სახსრების ფუნქციის უკმარისობა 0—1 ხარისხი.

ა. არააქტიური ფაზა.

ბ. პროცესის მინიმალური აქტივობა

### წინააღმდეგევენებები

I. რევმატიზმის აქტიური ფაზა, ზომიერი და მაქსიმალური აქტივობა.

II. გულის კომბინირებული მანკები სტენოზის სიჭარბით, სისხლის მიმოქცევის II და III ხარისხის უკმარისობით.

III. თირკმლების, ღვიძლის და სხვა ორგანოთა რევმატიული დაზიანებანი.

IV. ჩირქოვანი ტონზილიტი.

V. რევმატიზმის არააქტიური ფაზა მწვავე შეტევიდან 5—6 თვემდე.

VI. საერთო უკუჩვენებები, რომლებიც სრულიად გამორიცხავენ კურორტზე გაგზავნას.

VII. ინფექციური არასპეციფიკური (რევმატოიდული) ართრიტის სახსროვან-ვისცერალური ფორმა, ზომიერი და მაქსიმალური აქტივობით სახსრების ფუნქციური უკმარისობის II და III ხარისხი.

კურორტ ლესელიძეში დასვენებისას შევიძლიათ დაათვა-



ლიეროთ მახლობელი კურორტები და ღირსშესანიშნავი ადგილები.

გ ა გ რ ა საქართველოს შავიზღვისპირეთის ერთ-ერთი ულამაზესი კურორტია, იგი ჩაფლულია მარადმწვანე მცენარეებში. აქ ბევრია ევკალიპტი, კვიპაროზი, ბანანი, ჭადარი და სხვ.

მდინარე ყოეკვარას შესართავთან, ზღვის პირას, დღემდე შემორჩენილია ძველი ციხე-სიმაგრის ნანგრევები, რომლის კედლები ხამი ქვით არის ამოყვანილი, ძველად იგი მტრის თავდასხმისაგან იცავდა ამ ადგილებს.

რიწის ტბა მდებარეობს გაგრიდან 55 კილომეტრზე და რკინიგზის სადგურ ბზიფიდან 39 კილომეტრზე. წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენს ტურისტებზე ალპური რიწის ტბა და ავადპარის ტყე. რიწის ტბა უჩვეულოდ ლამაზია.

ბზიფის ხიდიდან 14 კილომეტრზე მდებარეობს ლურჯი ტბა. იგი დიდი არ არის, მაგრამ ღრმაა. ამ ტბიდან გამჭვირვალე სუფთა წყარო გამოდის. ტბის ფართი 180 კვ. მეტრია, სიღრმე — 76 მეტრი.

ბიჭვინთა მდებარეობს შავი ზღვის პირას გაგრიდან 20 კილომეტრზე სოხუმის მიმართულებით, იგი ჩვენი ქვეყნის უძველესი დასახლებული ადგილია.

ბიჭვინთის განთქმული ფიჭვის კორომი დღემდე შემორჩა. იგი არა მარტო ტურისტებს, არამედ მეცნიერების ყურადღებაც იპყრობს. მას დაახლოებით 200 ჰექტარი ფართობი უკავია.

ბიჭვინთა ჯანსაღი ადგილია. ბევრს, რა თქმა უნდა, სმენია აფხაზეთის შავიზღვისპირეთის ამ მომაჯადოებელი ადგილის შესახებ. სუბტროპიკულ ბუნებას უხვად დაუჭილდოვებია

რ. გ. ადამიანმა გადაწყვიტა ჯანმრთელობის კერად გადაეჭია ბუნების ეს შესანიშნავი ადგილი. უახლოეს მომავალში ბიჭვინთა ახალი ქალაქ-კურორტი იქნება. ბიჭვინთაში ბევრი ღირსშესანიშნაობაა: ძველი ტაძარი, ციხე-სიმაგრეების ნანგრევები და სხვ.

კურორტი ახალი ათონი მდებარეობს შავი ზღვის პირას სოხუმიდან 18 კილომეტრზე, ჩრდილოეთით. აქ რბილი, სუბტროპიკული ჰავაა. ახალ ათონს თავს დასცქერის ორი მთა — ათონისა და ივერიის. პირველის სიმაღლე ზღვის დონიდან 500 მეტრია, მეორესი — 150 მეტრი. კურორტი ძლივს მოჩანს ტანწერწერა პირამიდულ კვიპაროზებში. დამსვენებლებს იზიდავს მარადმწვანე მცენარეულობის სიუხვე, სუფთა ზღვის ჰაერი. საშუალო წლიური ტემპერატურაა  $+ 14^{\circ}$ . ცივ თვეებში ტემპერატურა  $+ 6^{\circ}$ -ზე ქვემოთ არ ეცემა, ყველაზე ცხელი თვის ტემპერატურა კი  $+ 24^{\circ}$  არ აღემატება. ყოფილი მონასტრების შენობებში მოთავსებულია სანატორიუმები. ტურისტებს ვურჩევთ ექსკურსია მოაწყონ ივერიის მთაზე, სადაც ნახავენ ანაკოპიის ციხესიმაგრის ნანგრევებს.

სოხუმში, აფხაზეთის ასსრ დედაქალაქში, ტურისტთა და დამსვენებელთა ყურადღებას იპყრობს ქალაქის ღირსშესანიშნავი ადგილები: ბოტანიკური ბაღი, სსრ კავშირის მედიცინის მეცნიერებათა აკადემიის სამედიცინო-ბიოლოგიური სადგური (მაიმუნების საშენი). და სხვ. დაბოლოს, გვინდა შევჩერდეთ კურორტ ლესელიძის განვითარების გენერალურ გეგმაზე, რომელიც უკვე არსებობს. ამ გეგმის თანახმად მთელი კურორტის ტერიტორია დაყოფილია უზნებად თუ სად უნდა აშენდეს მოზრდილთა და ბავშვთა სანატორიუმები, სანატორიული ტიპის პიონერთა ბანაკები, დასასვენებელი სახლები,



პანსიონატები, სასტუმრო, ცალკეული კოტეჯები მომსახურების  
 ჰირებისათვის, წყალსადენი, კანალიზაცია, ელექტროსადგური,  
 პოლიკლინიკები, საავადმყოფო, ფიზიოთერაპიული სტაციონარი,  
 ფიზიკური კულტურის მოედნები, აეროსოლარიუმები,  
 პლაჟი, კინოთეატრი, ბიბლიოთეკები, დასასვენებელი პარკები  
 და სხვ.

ახლო მომავალში ლესელიძე გახდება კეთილმოწყობილი  
 რესპუბლიკური მნიშვნელობის კურორტი.

რედაქტორი ა. ბერულავა  
მხატვარი ზ. ჩხაიძე  
მხატვრული რედაქტორი ნ. ლაფაჩი  
ტექნიკური რედაქტორი ვ. ჭიჭინაძე  
კორექტორი ც. ჟვანია  
გამომშვებები დ. იაშანიძე

გადაეცა წარმოებას 16/III- 75 წ. ხელმოწერილია  
დასაბეჭდად 29/VIII-75 წ. საბეჭდი ქალაქი № 1.  
ზომა 70×108<sup>1</sup>/<sub>32</sub>. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 1.58  
სააღრ.-საგამომცემლო თაბახი 1.2  
შე 07772. ტირაჟი 5.000, შეკვ. № 549.

ფასი 5 კაპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“  
თბილისი, მარჯანიშვილის 5

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამსახკომის  
სტამბა № 4. თბილისი 380060, მედქალაქის II კორპ.  
Тбилисская типография № 4. Госкомиздата Совета Министров  
Грузинской ССР. Тбилиси 380060. Медгородок II корп.

Чоговадзе Иракий Ильич

КУРОРТ ЛЕСЕЛИДZE

(На грузинском языке)

Издательство «Сабчота Сакартвело»

Тбилиси, Маржданишвили, 5

1975

პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა



K 44.887/2